

Juni 2010
ISSN 2000-415X

Nävertrumpeten

Information om fäbodkultur och utmarksbruk
för fäbodbrukare, fäbodägare och alla andra ...

Gävleborgs Fäbodförening

Gävleborgs Fäbodförening gratulerar Kronprinsessan och Daniel och önskar ett långt och lyckligt äktenskap

Sune var framme ett år i förväg och då var varken Daniel eller Kungen med.

Det var den 15 juni 2009 som Sune Pettersson från Gåsbäckens fäbod i Ockelbo var utlånad till Hälsingland där han hjälpte Anders Henningsson på Svedbovallen i Ljusdal med att lära Kronprinsessan Victoria och hennes syster Madeleine, Hertiginna av Hälsingland och Gästrikland, grunderna i fäbodbrukets mångfald av verksamheter. Det blev klart godkänt då det gällde färdigheten i handmjölkning. Kronprinsessans klädsel är till för att skydda fäboddjuren från storstadsbaciller.

Fäbodvallar i Hanebo

Ragnar Göthe i Ockelbo har sänt denna artikel av Victor Johnson, vilken var införd i Hanebo Jul 1975.

Fäbodväsendet är gammalt i vårt land. I gamla lagböckers byggningabalk heter det:

Ostängd mark och hjordavall må alla, som däri del hava, till mulbete nyttja, och låta där få sitt vart om annat gå. Men ej må någon driva eller valla sitt få å annans enskilda skog eller mark.

Sedan följde en rad – mycket detaljerade – regler för hur det hela skulle gå till och vad som väntade den som bröt mot lagtextens bud. Det gällde t.ex. för ”vallhjonet” att vara vaksamt:

Tappar vallhjon bort få, eller gör vilddjur skada, där vallhjonet prövas det hindra kunnat; umgälle det med sin lön (eller arbete).

Men man måste också gå varsamt fram:

Slår man annans få värre, än man ville, då man det ur sina ägor eller hägnader driver eller intager, och dör det därav, give honom jämgott igen eller dess fulla värde. Detta ej, utan varder sargat; tage det hem till sig och läke. Varder det lamt och lytt; behålle det själv, och give ägaren olytt igen, eller dess värde.

Det bestämdes också, vilket speglar arbetsfördelningen i det gamla bondesamhället:

Till vallgång skola kvinnfolk brukas, där det ske kan, och ej gossar vid tio dalers bot.

Fäbodstugor

Vid fäbodvallarna låg byns – ibland flera byars – stugor. Till byggnaderna hörde tidigare ett öppet skjul, som här kallades störs. Det fanns också fjäfs och fårhus för djuren samt små lador för höet från tåkterna, som slogs sist under slåttern.

Mellan de olika ägorna byggdes snehagar liksom på sidorna om fägatorna. – Sedan Knupbodarna helt restaurerats, får man en klar bild av hur en fäbodvall i Hanebo i allmänhet såg ut.

Invid stugorna planterades ibland någon bärbuske och blommor, såsom stormhatt och brandgul lilja. Vid en stubbe kunde också ses en stor ormbunke, som hämtats i skogen, vanligen majbräken. Inne i stugan fanns det kanske också blommor i fönstren, t.ex. pelargonia och balsamin.

Knupbodarna kring 1960. Foto: E. Carlsson

Hanebobönderna hade i äldsta tider fäboddar också i nuvarande Skogs församling. Redan år 1326 förklarades dock Ödmårdsskogen som en kronans allmänning, och i och med detta fick bönderna vissa svårigheter med skogsbetesmarkerna. I en år 1705 av lantmätaren Joh. Werving upprättad karta och kort beskrivning heter det också, att ”mulbetet finnes intet på hemskogen, boskapen betas 2½ mil på allmännigen emot Ockelbo”.

Fäbodvallen var en liten värld för sig, och för att se hur tiden gick (klocka fanns inte alltid) skar man in streck i fönsterbrädet mot söder och angav klockslaget, när skuggan kom till varje streck.

I ”stugan” – första rummet med öppen spis – stod paradssängen alltid högt uppbäddad med ryatäcken och vackra broderier. Innanför dörren stod kärllhyllan. ”Mågen”, en järnarm som stod ut från spismuren att hänga grytorna på var nödvändig. Kockärlden hade tre ben, men det fanns också en pannfot för kockkärl utan ben.

Mitt på golvet fanns det en öppen fläck med finskurat golv, kring vilken man lade mattor. Utanför bron låg granrisrosen, och en sådan fanns ofta också efter kärrvägen, särskilt där denna tog av från landsvägen. Efter kärrvägen hände det också att man hängde mattor i granna färger på en gran. Man ville göra fäbodvallen så inbjudande som möjligt.

”Muhlbete högst nödvändigt”

Den lärde prosten Ol: Joh: Broman i Hudiksvall intresserade sig för mycket. Han var en mångsysslare, som hann med mer än de flesta. I ”Glysisvallur”, den stora skildringen av Hälsingland som han skrev i början av 1700-talet men som först på 1900-talet trycktes och utgavs i tre stora band, skrev han bl. a. om fäbodvallarna:

”Til boskapsfödan är Muhlbete högst nödvändigt; The föreskrefvna Beteshagar äro allt för trånga, ock mera öda än göda. Wida skogsmarker är then bästa, hwarest the högstnödiga Fäbodställen och Fäbodwallar äro tillfinnande utom hwilka snart sagt intet heman, här i landet, kan bestå, än mindre uppodlas -, therföre the ock i sanning, at större delen äro äldre än bohlyarne hema vid kyrkan.”

Det var alltså naturligt, att man vårdade sig om sina fäboddar. Fäbodväsendet gjorde, att djuren kunde gå ute under hela sommaren. De fick sin föda i skogarna, och grödan i hembyarna kunde man ta vara på och spara till vintern. Men de magra åkrarna gav dålig skörd, som inte räckte länge. Därför tog man också löv till foder, särskilt åt fåren. Det hände även, att man gav korna gran- och tallris. Lövtagningen förekom rätt allmänt ännu på 1020-talet. I tjärnarna tog man också vass, som användes som foder och strö.

Folk- och boskapsräkningar

Fäbodarnas betydelse framgår klart vid en granskning av de folk- och boskapsräkningar som gjorts vid olika tillfällen.

År **1750** var folkmängden i Hanebo endast 1031 personer, och då var inte de s. k. segerstabyarna medräknade. I Segersta fanns det då 715 personer.

År **1790** fanns i dåvarande Hanebo 106 bönder och 29 torpare, som tillsammans hade 722 kor, 527 getter och 588 får. – Man förstår, att med den tidens skördar blev det ont om vinterfoder!

År **1885** hade antalet kor ökat till 985. Det fanns då också 250 kvigor, 1500 får och 50 getter. – Värt att notera är, att antalet getter minskat till knappt 1/10 av vad det var omkring 100 år tidigare, medan fårstammen näranog tredubblats.

År **1911**, slutligen – då man kan säga att fäbodlivet började avta – fanns det i socknen 1504 kor, 247 kvigor, 1693 får och 102 getter. – Som synes stark ökning av antalet kor, fortsatt ökning också nu av antalet får. Och geten hade tydligen återvunnit en del av sin förlorade popularitet!

Utlöten och fäboddar

Man skilde fordom på olika användningssätt, rättigheter och beteckningar på de olika fäbodställena. – Ett bland många exempel på hur i detalj reglerat det gamla bondesamhället var. Med ”utlöten” avsågs jord som låg utanför byn. Så sägs det i början av 1700-talet, att **Hårga** och **Granbo** hade ”utlöten i fäbodarne”. **Acktjärä** och **Håkanbo** hade ”mulbete på fäbodvallen”. Följande byar anges ha bete i ”fäbodvallen, fäbodlandet”: **Vallsänge**, **Lilltjärä**, **Svedja**, **Kilarne**, **Ladänge**, **Löten**, **Bofara**, **Västerberg**, **Knisselbo**, **Västansjö**, **Kvarnböle**, **Norrfly** och **Kyrkbyn**. **Sibo** och **Lotan** hade ”utmarken” och **Hammaren** ”mulbete”. **Hallen** hade ”utmarken i fäbodarne”, och **Sörfly** hade ”mulbete och utlöten”.

Byarna **Gopan**, **Raman**, **Stugubacken** och **Tönsen** hade ”mulbete tillräckligt”. **Prästbordets** fäboddar var ”belägna söder ut, 1 mil in wid Fintorpet, Tönsen; Prästbodarne nämnda”.

Rotation bland fäbodlägen

Det har funnits ett 20-tal fäbodvallar i Hanebo. En del av dessa låg i äldsta tider på oskiftad mark, s.k. allmänning.

Rotmobodarna, Bybodarna, Innantjärbodarna och Hårgabodarna, som låg sydväst om Tönsen, har en gång flyttats från socknens centralare delar. De låg från början omkring Bofarasjön men måste flyttas, då det där blev odlad bygd. Brattbergsbodarna låg från början vid Fräkensjön.

Bölesbodarna och Kvarnbölebodarna har en gång legat i Lotan.

De fäboddar som sist utflyttades och därför kom längst bort är Flybodarne. Granbobodarna, som från början varit Stenbodarna, var en del av denna vall, som måste överges på grund av att det fanns så mycket ormar där. Det var samma förhållande också med Lilltjäräs äldsta fäbodvall, Kölbergsbodarna på Kölbergets sydsida. Den flyttades till Örbodarna, troligen på 1700-talet, ty en stock i en lada som revs på 1900-talet var årtal 1714 inhugget. – Möjligen flyttades vällen från Kölbergsbodarna då.

Vid storskiftet avskiljdes till varje fäbodvall en "fäbodallmanning", som utgjordes av 1,5 tunnland på 1 öresland hemmansjord. Bland de fäbodar som tillhörde denna grupp är Lötbodarna, vars innehavare hade rätt till fiske i Tönssjön, samt Ovanbäcks- och Utanbäcksbodarna, som tillhörde bönder i Hallen. Nybodarna och Gammalbodarna anlades troligen på 1600-talet.

Rovdjur

Rovdjuren härjade rätt mycket i skogarna ännu i början av 1800-talet, och på förslag av landshövdingen beslöt sockenstämman i Hanebo, "att för fredande av sig själva och husdjuren från vargen" bevilja skottpengar med 10 riksdaler för björn, 6 för varg och 3 för varglo. År 1843 företogs en allmän vargjakt på gränsen mot Ockelbo, efter vilken utbetalades 104 riksdaler 18 skilling i skottpengar.

Den sista björnen som omnämns som skjuten i Hanebo fälldes på Rotmo boskog år 1858. Detta år beslöt man höja skottpengarna till 50 riksdaler. – Risken att punga ut med detta för den tiden avsevärda belopp var dock tydligen inte så stor!

Sedan mitten av 1800-talet har man inte sett björnar i våra bygder förrän 1974, då björn iakttogs på flera ställen i Hälsingland, bl.a. den 16 augusti i Röstbo.

Sagor och sägner

Sägnerna och "folktalet" innehåller en hel del om hur "bopigor" skrämmt björnen. Så berättas det t. ex. om hur en bopiga vid en fäbodvall på Tönsskogen skrämde björn genom att blåsa i näverluren. Björnen stod där plötsligt på hasorna framför henne, sex fot hög, mitt inne bland korna. Men hon satte luren för munnen och riktade "tute" rätt på nalle. Han famlade tafatt och litet yr med ramarna åt öronen – och satte av in mot skogen.

Hon hade räddat korna.

Men sägnerna berättar också om troll och vittror. Den mest kända är sägnen om Lotans ko och trollkärigen.

Det hände också på en fäbodvall. Bopigan gick som vanligt i vall med korna, men så en kväll såg hon, att en "fin dam" steg in i följet, ledande "ett synnerligen vackert och fagert nöt".

Bopigan förstod genast, att det var en trollkärigen. Hon svängde beslutsamt sin "gätyxa" över både dam och ko. Då försvann trollkärigen, men kon blev kvar. Och, säger sägnen: "Kon blev sedermera ett snällt och beskedligt djur och fördes i boet till Lotans gård som hemgift, då det första husbondfolket bosatte sig där."

Men till sist gick det kon illa. Hon försvann plötsligt en kväll, och det var omöjligt att finna henne, trots att man hörde koskällan. Till sist märktes det, att ljudet kom från den gyttjiga Lotviken av Bofarasjön, där hon av allt att döma gick och betade på sjöbotten.

Och egendomligt nog, avrundas historien, synes hon leva och beta där än. Ty om man går där en mörk höst och det är en torsdagsnatt, så hörs Lotans koskälla skramla djupt, djupt därnere...

EU gillar inte närproducerat

Livsmedelsverket ville ge klimatsmarta kostråd med bland annat köp av mer närproducerad mat. Men EU sade stopp, för det är ett hinder för handeln. Dessutom vet ingen vad närproducerat är.

Marknadsdomstolen har dock sagt en vara som tillverkas i en fabrik och sedan säljs i hela Sverige inte får kallas närproducerad. Det gällde Doggy hundmat. Sedan gjorde Semper om sin etikett på barnpuré där det stod "närproducerad" fastän den görs i Eslöv och säljs över hela Sverige.

Projekt "Manual för fäbodturism"

GFF har redovisat projektet "Manual för fäbodturism".

Fäbodturism behöver enklare regler, men också stöd och hjälp för att samordna insatser för att behålla en fungerande infrastruktur för information, transfereringar och andra nödvändiga anordningar. Den som har en fäbod tjänar inte en krona på att folk är nyfikna och tittar förbi. Något måste säljas; en bit mat, en övernattnings eller någon annan vara eller aktivitet som man kan ta betalt för. Försäljning av mjölkprodukter som smör, ost, göbb, sötost och annan mase och kanske ägg är det som bäst fungerar som källa till extra inkomster från turister.

Direktförädling ger mer än vad man kan förvänta från leverans till mejeri. Hygienfrågan oroar även om de allra flesta bemästrar problemen mycket bra. Till detta hör de tilltagande rovdjursstörningarna som ständigt ökar kraven på tillsyn av djur och som kan göra att förädlingsarbeten måste avbrytas för akuta åtgärder med djuren. Även kontakter med besökare störs av en ständig rovdjursberedskap. Och i förlängningen sänks kvaliteten på fäbodmaten om djuren stressas och mjölken, den viktiga råvaran, blir sämre.

Det är svårt att hitta optimal nivå för en turistisk verksamhet. Det är så roligt med många besök.

– I fjol hade jag 10 000 besök! Det är något av en triumf att få berätta om sin popularitet. Men är detta det samma som att man är en duktig turistföretagare? När är det lagom?

Turister som kommer förefaller nöjda och glada och fäbodbrukaren verkar trivas. Men varken fäbodbrukaren eller hans plånbok har blivit fetare. Fastän det var trevligt!

Den egentliga lönen är tillfredsställelsen av att få dela med sig av något som man tycker om. Det skänker välbehag. Livskvaliteten höjs tillfälligt.

Fäbodturism bör bygga på att traditionella kunskaper är grunden för denna speciella form av turism.

– Vi får inte ändra smaken på den "vedervärdig gammelosten" bara för att behaga känsliga gommar. Det är sensationer som motiverar besök. Folk är beredda att betala för raffinerade skräckupplevelser.

– Och då finns det en marknad även för den magra, blanka, nästan genomskinliga

"blåmjölksosten". En tänkvärd tanke är maningen: – Släpp aldrig fäbodtänket!

Även om det är få som erkänner besvikelse efter sina satsningar på fäbodturism finns många tappade orkar. Ofta fungerar det bäst när barnen i familjen är i "rätt ålder" för att hjälpa till. Sämst fungerar det för ensamstående som kan slitas mycket hårt.

Vi har sett hur satsningar i EU-stödda projekt tillfälligt kan lyfta kreativitet kring företagande, men att kraften ebbar ut och nätverk löses upp när resten ska ske av egen kraft.

När man analyserar nyttan av satsningar på fäbodturism blir slutsatsen att eldsjälarna sällan eller aldrig får sina insatser tillbaka ifall man räknar kommersiellt. Fäbodturismen är en trivselfaktor, en attityd, en betoning. Den är i grunden ett samhällsintresse.

Fäbodturism kan utveckla landsbygden.

Den ger Sverige bilden, anslaget som möter besökare och befolkning.

För bibehållandet krävs samhällets stöd, en eldsjälavård – den ger återbäring.

Kanske går det att tillsammans med turistkontor skapa paket av upplevelser som lockar. Utveckla en hemsida och en informations- /databas så att alla fort och enkelt kan finna och studera vad landskapen och fäbodskogarna har att erbjuda. Vi måste se till att alla inom turistnäringen inser att även de som står för landskapets lockande innehåll ska ha en rimlig och rättvis del av kakan.

Detta kan ske genom nätverk mellan alla typer av företagare med ingångar till turistbranschen där de som hjälps åt att bevara turistandets attraktionskraft kan ingå på lika villkor. Kanske någon form av kompetens- och informationscentrum?

Rapporten kan läsas på fäbodföreningens hemsida www.xfabodar.se

Varför åker moderna kvinnor år efter år på kulningskurs till Backgårds fäbod på Näsvall?

av Åsa Morberg, en av deltagarna på kursen 29-30 juni, 2009

När sommarsemestrarna precis hade börjat, och vädret var som allra varmast och goast, åkte 16 kvinnor i olika åldrar till Backgårds på Näsvall i Ljusdals kommun för att lära sig kulningstekniken eller för att vidareutveckla det redan inlärd. Att kombinera nybörjare med mera avancerade, gick nämligen bra och gruppen bestod av dessa båda kategorierna. Många återvänder år efter år, för att uppleva ett slags "spa" för kropp, själ, öron och stämband. Jag har själv gått flera kurser, men räknar mig ändå till nybörjargruppen. Övningstillfällena är få eftersom jag bor i centrala Sandviken och det tar lång tid att utveckla tekniken, trots flitig övning vid bilresor till CD-skiva. Det märks tydligt att många är gamla goda vänner, eftersom många mötts vid flera kurstillfällen. Vad är det då som lockar moderna kvinnor till den här typen av miljö och den här typen av aktivitet? Varför åker jag själv, år efter år?

Miljön för kulningskursen är mycket speciell. Backgårds på Näsvall ligger mitt i de djupa hälsingeskogarna, 15 km på en smal och dammig skogsbilväg, från det centrala Ljusdal. Alla färdades med bil till denna fäbodvall av stort kulturhistoriskt värde och till kulningskursen följde både män, barn och hundar med. Det var liv och rörelse runt kulningsgruppen. En av hundarna ylade ofta med, när vi kulade. En rolig upplevelse! Att ta med sin familj och sina hundar är förstås av särskilt stort värde för många även om det utnyttjades endast av några i gruppen.

Under Fäbodriksdag 2009 berättade sångerskan, spelmannen och logonomen Sofia Sandén från Leksand om den speciella fäbodmusiken och om hur den griper tag. Musiken som fick henne att själv prova på fäbodlivet och förstå hur den faktiskt fungerar i arbetet – djuren kom!

Det handlar alltså inte om att kulning och lockrop skall vara hög och vacker sång eller att improvisera snygga melodier. Kulningen och musiken har en stark funktion. Det handlar om kommunikation; att med sin röst nå ut, att locka till sig eller fösa ifrån, att meddela sig, att vilja något; "KOOOM NU!!!" Att rädda sitt och djurens liv från rovdjur, att ha kontakt med omvärlden. Man kanske kan tänka sig hurudan ljudmiljön var, då när fäbodkulturen var en självklar del av samhället. Det måste ha präglat tonspråket. Det var mest kvinnor som kulade. Det spänner över hela röstkapaciteten.

Djuren lärde sig vem som ropade – ljudet var individuellt. Man kan nog säga att fäbodmusiken är själva grunden i svensk folkmusik. Instrumenten och dess inbyggda tonalitet och kvartstoner, "Blå toner" har färgat vårt musikminne, färgat låtarna och visorna. Och de fortsätter att präglade oss.

Kulningskursen är ett samarrangemang mellan Bilda, GävleDala, Gävleborgs fäbodförening och Ljusdalsbygdens museum och kulningskursen har några år på nacken alla redan. Man kunde få rabatt på kursavgiften om man var medlem i Gävleborgs fäbodförening och föreningen fick många nya medlemmar glädjande nog.

Carin Gisslen-Schönning höll i kursen rent praktiskt på ett förtjänstfullt sätt. Lisa Johansson skötte kokkonsten med den äran. Maten bestod av gammaldags genuin fäbodmat, som kulminerade i en fäbodbuffé innan vi reste hem. Priset var humant och man får ut mycket för pengarna. Det handlade om upplevelser av stora mått som var olika för olika kvinnor: att känna att rösten bär i kulning, att höras långt ut i skogen med sina drillar och glissandon, att få ekot tillbaka av "hälsingedialekten" av kulningen och höra att det låter riktigt bra, nästan som en fäbodkulla. Det är mycket speciella värden, som finns med resten av året tills nästa kurs. Det är inte många semesteräventyr som kan erbjuda något sådant av bestående värde.

Det handlar alltså, sammanfattningsvis, om många olika saker som är tätt sammanflätade i ett brett helhetsperspektiv. Det handlar om att lära sig den uråldriga tekniken att locka på djuren, kor, kalvar, får och getter som visades på fäbodvallen och att kommunicera med andra fäbodkullor på andra fäbodvallar. På Näsvall fanns en skock getter att träna på och även några kor. Att kommunicera med andra gör man genom att dela upp sig i mindre grupper och kula turvis. Det handlar alltså också om att uppleva en miljö och en svunnen tradition, som levandegörs på Backgårds fäbod en gång om året. Det handlar också om att uppleva en tät och speciell kvinnogemenskap, precis som fäbokullorna gjorde på fäbodarna förr. Att gå en fäbodkurs handlar om att lära sig den gamla kulningstekniken i det kulturella sammanhang den hör hemma i och det är lockande för dagens kvinnor. Många har en relation till kulningen genom äldre anhöriga. Så är det för mig. Min morfars systrar kunde locka, liksom min mormor och nu kan också jag och det känns väldigt roligt.

Vad ska Du ha kulningen till, frågar många intresserat med en underton av ifrågasättande. Jag ska bära den med mig, utöva den när jag kan och hålla tekniken och traditionen levande som en skön motvikt mot SMS och E-mail.

Kursledaren förtjänar att omnämnas speciellt. Det var Kersti Ståbi, folksångerska och berättare, som med sitt långa vackra hår kunde föra tankarna till självaste skogsrået, var som klippt och skuren för den här typen av ledare. Hon arbetade lugnt, positivt och metodiskt med uppvärmningsövningar för kropp och själ, gamla visor från förr och kulningsteknik varvade så att rösterna höll för alla, under de två intensiva kursdagarna. Kvinnor har lätt för att känna sig dåliga, men det gjorde ingen genom Kerstis sätt att lägga upp arbetet. Att få en ledare som är rätt är av största vikt och de växer inte på trån i den här traditionen.

Kersti är uppvuxen på en gård med källaren full av små grå varelser, på ett ställe bakom ladugården får man varken kissa, sjunga eller svära, och en femte familjemedlem är Hörr Brita, som drev gården redan i början av 1800-talet.

Det blir en ny kurs nästa år, berättade Carin Gisslen-Schönning, till allas stora glädje. Du kommer väl, kunde man höra i gruppen. Kursen annonseras i Nävertrumpeten i god tid. Jag ska åka dit upp igen. Pröva Du också!

**Tyvärr! Tyvärr måste jag berätta att det blir ingen kulningskurs i sommar !!!
Ljusdalsbygdens museum och Näsvals fäbod med Lisa Johansson, har inte lyckats få till några kursveckor i år. Men 2011 kommer vi igen!
Carin Gisslén Schönning**

Se nästa sida; där hoppas vi kunna ge några alternativ eller ersättningar. Kolla!

Några alternativ eller ersättningar

Glöm inte **Gåsbäckens fäbod** i Ockelbo, påminner Carin Gisslén Schönning.

- Skog-Lingbo Hushållningssällskap: måndag 28 juni kl 12.00 blir sommarutflykten till Gåsbäckens fäbod i Ockelbo.

Kostnad för fäbodefterrätt och gårdsbesök, gratis för medlemmar i Hushållningssällskapet, 50:- för övriga – ta med eget lunchfika!

Anmälan till: Christina Olofsson-Englin 070-276 46 74

Knupbodarnas fäbod är öppen efter midsommar med servering tisdag – torsdag 12.00 – 18.00 om ni vill uppleva miljön. 1 – 17 juli ordnas Sägensafari

Följ med på en kvällstur in i hälsingesägnernas värld! Hemsida: www.sagensafari.se

Spännande kvällsturer i skogarna kring Knupbodarna, strax söder om Kilafors vid Digerbergets fot. Följ med på sägensafari och lär dig mer om de olika väsen som befolkar våra hälsingeskogar - har du tur kanske du lyckas se något... Turer från 1 – 17 juli, måndag - söndag kl. 21.00-24.00.

Safari varje heltimme, turerna pågår i ca 30 minuter, därefter bjuds det på fika i form av kaffe och smörgås. Viss handikappanpassning.

Ny pjäs – ”Eldsagor”

I sommar spelar Messmörsteatern igen – en ny pjäs om ”öden och äventyr för längesen”.

Under tiden 8 – 14 juli, alla dagar kl. 15, ges sex föreställningar i Järvsö, på **Harsagårdens** dansbana – alltså under tak. Agerandet sker på en större scen vid ena gaveln och på en mindre scen vid andra gaveln samt i mittgången. Pjäsen är i tre akter och beräknas ta en timme och tre kvart plus två pauser. Teaterpublik kan äta på Harsagården i samband med teatern och har även möjlighet att övernatta där.

Passa också på att besöka **fäboden Svedbovallen** och **fäbodmuseet Harsen** – båda nära Harsagården. Att föreställningen börjar kl.15 beror på fem små barn, som är med, blir trötta tidigt på kvällen.

Biljett kostar för vuxen kr.150: - och för skolungdom kr.100: - Barn under sju år går in gratis men måste ha en biljett = sittplats. Föreställningen rekommenderas inte för barn under sju år, eftersom en del inslag kan vara skrämmande. Biljett kan köpas / bokas på Harsagården tel. 0651-495 11.

Så här illustrerar Sundsvalls kommun fäbodverksamheten på Norra Stadsberget, vilket ser fint och inbjudande ut.

Kulning

Louise Lindkvist meddelar att hon kommer att finnas vid **fäbodstugan**, som finns på hembygdsgården i **Hassela** i samband med Medeltidsdagen den 21 augusti. Det blir tredje året nu. Hittills har hon klippt får för hand och förutom fåren haft lamm och lite kaniner.

Nu har Johanna Ulfsdotter, som varit museipedagog på Norra berget i Sundsvall, lovat att också ställa upp med lite **kulning o vallåtar**. Och dessutom pyssla med barnen.

Det låter så anspråkslöst, men kan bli en riktig höjardag. Reservera dagen och passa på att lufta lungorna i nordligaste länsdelen, tillsammans med en pedagog!

Svenska IALE i samarbete med Stockholms Universitet, Länsstyrelsen Östergötland, Linköpings kommun, Centrum för Biologisk Mångfald, SLU och KTH inbjuder till konferens

De svenska hagmarkerna (naturbetena) – juveler i det europeiska landskapet?

Torsdag 16 - fredag 17 september 2010 i Linköpings Konsert- & kongresshus; fredag exkursion
Exkursionen avslutas så att anpassning sker till tåg och bussförbindelser

IALE samlar forskare inom ekologi och samhällsplanering, planerare, naturvårdare, kulturvårdare, markägare och andra, med intresse för frågor om landskapets innehåll. Konferensen handlar om planering och stödfrågor riktar sig speciellt till folk på kommuner och länsstyrelser men även till politiker och givetvis till brukare. Miljöstöd i 5 EU länder exemplifieras.

Konferensen inriktad på värden hos fodermarker med träd i Europeiskt sammanhang och ekonomiska styrmedel för bevarande samt möjligheter att påverka regelverk med nya perspektiv. Bland experterna: *Carl-Adam Häggström, professor, Helsingfors Universitet, Knut Per Hasund, FD, Jordbruksverket, Ann Norderhaug, forskningsansvarig för kulturlandskapsforskning, Bioforsk, Norge, Margareta Ihse, professor emerita, Stockholms Universitet*
Myndighetssamverkan med *Tommy Ek, Länsstyrelsen, Östergötland, Camilla Lehorst och Carl-Fredrik Ljöf, Jordbruksdepartementet, Martin Sjö Dahl, Jordbruksverket*
Hur regler påverkar biologisk mångfald: *Leif Andersson, konsult, Pro Natura, Isabelle Eriksson, Fil. mag., Stockholms Universitet, Maria Rosenkvist, lantbrukare, Säby Gård*

Kostnad: IALE-medlemmar 800:- kr, studenter 500 kr, övriga 1.200:- kr. Luncher, förfriskningar, fika och bussexkursion ingår. Medlemskap i IALE 300:- För mer information om medlemskap se www.iale.se För deltagande i konferensmiddag tillkommer 325:-. Logi ordnas av deltagare själv.

Anmälan: via e-post till: konferens@iale.se senast 2010-08-28. Anmälan gäller först när avgiften är betald till: IALE Sverige Plusgiro 19 94 30-0.
Medlemsinbetalning kan ske samtidigt. Anmälan skall innehålla: Namn; E-mail adress; Adress; Kostnad.
Föreningen är momsbefriad och har org nr 802410-6281
Till dem som anmält sig kommer IALE att under augusti skicka information med adresser och kartor.

Frågor: till konferens@iale.se

Detta är ett tillfälle att uppmärksamma problemen med skogsbetesekosystemen och se hela naturbeteskomplexet i ett sammanhang. Därför är deltagande från norr viktigt.

Natur- och kulturarv för turismutveckling

Varmt välkommen att delta i den nordiska konferensen om natur och kulturarv som resurs för hållbar turismutveckling. Konferensen anordnas den 6-7 september i Norge
Vilken betydelse har nordisk natur och kulturarv för hållbar utveckling och tillväxt? Vilka är vinsterna med ett samarbete mellan dessa två politikområden? Hur kan deras roll stärkas? Dessa frågor är centrala i det internordiska projektet

"Natur och kulturarv som resurs för hållbar utveckling och tillväxt".

När: den 6- 7 september 2010

Var: Erkebispegården, Trondheim, Norge

Kontakt: [Daniel Nilsson](mailto:Daniel.Nilsson@kulturarv.se) - 0046 8 5191 8585

Konferensen, som är den tredje i en tredelad serie, arrangeras av Riksantikvaren och Direktoratet for naturforvaltning i samarbete med andra nordiska kultur- och naturvårdsmyndigheter.

NORDISKA KULTUR-
LANDSKAPSFÖRBUNDET

Der fjell og skog møtes – bruk og bevaring av seterlandskapet

Dagskurs i Valdres 10. august
og i Hallingdal 11. august

SABIMA arrangerar tillsammans med Nordisk Kulturlandskapsförbund avd. Norge 2 lika dagskurser med tema **bruk og bevaring av seterlandskapet**. Kurserna hålls i Valdres den 10. augusti och i Hallingdal den 11. augusti.

Målgruppen är bönder, lantbruksförvaltningar, forskare och andra aktörer t. ex. Traktens hytteägare

Trøllhøvd Vestre Slidre

Tid och plats:

Valdres: 10. augusti, kl. 10 – 15:

Seterlandskapet i Vestre Slidre. Samling: På P-platsen utanför kroa Sekskanten på Vaset, kl. 10. Dagskursen slutar kl. 15.00, samma ställe.

Hallingdal: 11. august, kl. 10 – 15:

Seterlandskapet i Havsdalen och vid Prestholtseter i Hol kommune. Samling på P-platsen till Bardøla Høyfjellshotell (v/Geilo) kl. 10. Kursen slutar kl. 15.00, samma ställe.

Försök få tid och råd att ta del av norska erfarenheter och knyta viktiga kontakter.

Praktiska upplysningar:

Alla deltagare bör ha med sig mat och dryck till sig själv för dagen, bra på fötterna och lämpliga kläder. Vi ska vara utomhus hela dagen. Annat som kan vara bra att ha med är: sittplatta, kamera, notatbok, skrivsaker och eventuellt en paraply om det regnar.

- Ta kontakt med vänner och bekanta för gemensam anmälan och samåkning.
- Undersök med Länsstyrelsen om detta är en vidareutbildning som kan bekostas av Landsbygdsprogrammet.

Kursavgift: Nkr. 500,- pr. deltagare. Omfattar kursmaterial och vägledning för skötsel- och restaurering av seterlandskap.

Anmälan: Frågor om kursen och bindande anmälan ställs till Hanne Sickel, e-post: hanne.sickel@bioforsk.no eller tlf. +47 99 57 11 60.

Kursansvariga är Ellen Svalheim og Hanne Sickel från Nordisk Kulturlandskapsförbund avd. Norge. Båda är vegetasjonsøkologer og arbetar på Bioforsk med bl.a. seterprojekt og skötselplaner för kulturlandskap. På dagskursene medverkar också biologer från Norsk Sopp- og Nyttevekstforening og Norsk Entomologisk Forening med kunnskap om beitemarkssvampar, fjärilar, humlor m.m.

Euromontana i Lillehammer

15-17 september har Euromontana sitt sjunde konvent, nu ihop med Fjellregionsarbeidet i Norge. Euromontana organiserar samverkan mellan Europeiska bergsbönder med utmarksbruk. Norge satsar på samarbetet och är nu värdnation för en sammankomst i Lillehammer. Regeringen och fem fylken sponsrar. Tema är **”Inspirerande nytänkande”**. Risken är en virvel av idéer där säterbruk kan hamna i skymundan. Det hindrar inte att Sverige deltar och påvisar fåbodkulturens möjligheter till förnyelse på gammal grund. Vi behöver också bygga nätverk.

Anmälan före 15 augusti via www.euromontana.org eller www.fjellregionsamarbeidet.no

Kostnad: 120 € **Språk:** engelska, franska, norska.

Info: Hedmark tlf. +47 62 54 40 00; amh@hedmark.org eller Euromontana tel. +32 2 280 42 83

Rådgivare med slöja och gummistövlar

Text: Agneta Borgström, Landsbygdsnätverket

Agronomen Sanna Radhi är ett exempel på verklig integration. I ett projekt arbetar hon för att få invandrare att upptäcka landsbygden för att få dem att ta steget till landsbygden.

Stark och målinriktad. Så kan man beskriva Sanna Radhi som för elva år sedan kom från ett krigshärjat Irak till Trollhättan. Med sig hade hon en utbildning som agronom från universitetet i Basra. För två år sedan fick hon projektjobb i Vänersborg för ”Grön integration - från jord till bord” som leds av Hushållningssällskapet Väst, med huvudfinansiering av socialfonden. Det var tack vare landsbygdsprogrammet och projektet ”Utbildning av utrikesfödda i jordbruk- och trädgårdsskötsel.” som Sanna fick möjlighet till anställning.

– Målet är att utrikes födda, men även svenskar, ska få mer erfarenhet av odling och landsbygdens företagande. Jag ger råd, stöd och utbildar dem, säger Sanna Radhi.

Som djupt troende muslim bär Sanna Radhi alltid heltäckande slöja och kjol. Något som naturligtvis är opraktiskt på leriga åkrar, där lösningen hetat ”en gammal kjol och ett par stövlar”. Hon tror att hennes person utstrålar att man kan lyckas att ta sig in i det svenska samhället. Att det går att bryta barriärer.

– Jag vill gärna vara en positiv förebild som kvinna, invandrare och människa, säger agronomen som också är ensamstående fyrbarnsmamma.

Motstånd till en början

Till en början upplevde hon dock att kulturskillnaderna innebar ett visst motstånd från andra människor, men efter hand har detta övergått till respekt och förtroende.

– Idag ser många av de utrikes födda möjligheter, de vågar söka kontakt och får arbete och praktik i landsbygdsföretag genom projektet.

Sanna Radhi möts idag med respekt och förtroende.

Studietur til de franske Alpene 12-19 oktober

med Vestre Slidre Bonde og Småbrukarlag. Oste- og kjøttfaglig tur ispedd bærekraftig og økologisk landbruk, pedagogisk bruk og omsetningsformer for direktesalg. **Påmeldingsfrist /info:** 15. august hos Yvonne Tonnaer Christensen: + 47 613 43 569; - 99 35 84 41 eller post@smabrukarlaget.no

Styrelsen i Värmlands säterbrukarförening

Ordförande

Kerstin Elofsson

054-83 99 47

k.elifsson@hotmail.com

Vice ordförande

Bertil Johansson

073-588 61 74; 0248-141 59

Sekreterare, kassör

Kalle Jansson

070-323 30 48; 0564-330 48

ewa.edmark@telia.com

Ledamöter

Lena Grundberg

0280-403 33; 070-624 46 17

Iréne Gustavsson

0280-601 25; 070-681 53 65

irenegustafsson_ybyn@hotmail.com

Jonas Karlsson

0563-820 59

Åke Nilsson

0563-860 09

Sara Bark

070-338 93 90

sarabark@hotmail.com

Ersättare

Kjell-Inge Larsson

0563-861 67

Årsavgift: 100 kronor för nya medlemmar och 150 kronor för förutvarande. **Plusgiro:** 12 01 99-5

FÖRENINGSBREV:

returer till kansli

Gävleborgs Fäbodförening

Organisationsnummer 88 55 01-2632; Plusgiro 430 24 37-1

KANSLI

c/o Ljusdalsbygdens museum
Museivägen 5
827 30 LJUSDAL

Telefon 0651-71 16 75, 0270-380 64, 070-372 90 71

– Internet: www.xfabodar.se – E-post: info@xfabodar.se

Medlemsavgift 200:-/ år 2010

Minns fonden till

Karin Sköldmarks minne

Samma Plusgiro: 430 24 37-1

Märk talongen "Karin"

2010 Internationella året för biologisk mångfald

Styrelse & funktionärer

Ordförande

Carl Höglund, Rönningen 893
826 95 TRÖNÖDAL
calle.hoglund@telia.com
Tel 0270-380 64, 070-372 90 71

Vice ordförande

Tomas Eriksson, Hästbovägen 17
813 95 TORSÅKER
annabrodin@compaqnet.se
Tel 0290-701 41, 073-639 44 55

Margareta Granér
L Vintergatan 39
827 31 LJUSDAL
maggangraner@hotmail.com
Tel 0651-71 16 06, 070-310 95 86

Anders Henningsson
Strömsholmsvägen 128
827 95 TALLÅSEN
anders.rune.henningsson@gmail.com
Tel 0651-330 01, 070-653 25 79

Stefan Olander
Skalen, Söder om sjön 340
828 95 VIKSJÖFORS
skalastefan@yahoo.se
Tel 0278-155 31, 0271-180 39
070-569 26 90

Suppleanter

Anna Brodin, Hästbovägen 17
813 95 TORSÅKER
annabrodin@compaqnet.se
Tel 0290-701 41, 070-688 42 49

Sune Pettersson
Gåsbäcksvägen 24
816 93 OCKELBO
Tel 0297-417 70

Johanna Skyttner, Kyrkstugevägen 31 c
827 30 LJUSDAL
johanna_skyttner@hotmail.com
Tel 070-606 57 59

Eva Lidberg, Edsvägen 21
82042 KORSKROGEN
Tel 0651-332 91, 070-214 64 14

Kassaförvaltare, faktureringsadress

Annika Sundberg
Redovisningshuset AB,
Sundsplanaden 2
824 30 HUDIKSVALL
ann.bergman@redohuset.se
Tel 0650-996 30

Revisorer

Marianne Rahm
Brättingberg 116
82062 BJURÅKER
marianne.rahm@swipnet.se
Tel 0653-310 66, 070-525 01 31

Kia Söderlund, Valla 15
82041 FÄRILA
kia.valla@telia.com
Tel 070-380 66 74

Suppleanter

Carl-Ingel Arvidsson
Bankgränd 1
824 43 HUDIKSVALL
carlingel@hotmail.com
Tel 0650-312 97, 070-688 82 65

Gunila Brinkert,
Lövhagavägen 1244
821 51 BOLLNÄS
brinkert@telia.com
Tel 0278-137 15, 070-657 37 15

Valberedning

Louise Lindquist, Gimskogen,
Andersfors 5797
820 70 BERGSJÖ
gimskogen@tyfonmail.se
Tel 0652-530 33, 070-311 22 03

Dennis Olsson
Norra Åbyggebyvägen 12
805 98 GÄVLE
olssonsgarden@hotmail.com
Tel 026-16 80 29, 070-215 62 82

Killan Norell
Tegeltjär 92
827 94 LJUSDAL
killan.norell@lg.se
Tel 0651-390 12

Byggnadsrådgivning

Anna-Karin Martinsson, Lia 12
824 92 HUDIKSVALL
anna-karin.martinsson@hudiksvall.se
Tel 0650-250 65, 070-215 65 70

Medlemsbrev, utredningar mm

Kelvin Ekeland, Hålsjö 314
820 64 NORRBO
kelvin.ekeland@gmail.com
Tel 0650-335 39

Viltförvaltningsdelegationen

Birgitta Höglund,
Rönningen 893
826 95 TRÖNÖDAL
info@brinkengard.se
Tel 0270-380 64, 070-370 94 55

Och så:

Fråga farmor (om förr)
fraga.farmor@gmail.com

CBM – NAPTEK

LJUSDALSBYGDENS
Museum